

մութիւն մը, որ կը կոչուի Հէշթ-Պիհիշթ (ուժը գրախա):

Նշանաւոր պատմիչ մ'է, գրած է Ճիհան-Նիւմա, որ է Օսմանեան պատմութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ Սուլթան Պայլապ Բ.:

ԺԶ զարու պատմիչներն են:

Մուսթաֆա - Իպն - Հապան Սիրուրի († 1561), գրեց Մէճմուսի Թէվարիխ (Հաւաքածոյ Պատմութեանց, ապ. Պոլիս 1881):

Խաճա Սաատտուրին էֆէնտի (1536—1599), հոշակաւոր է իր պատմական գործով՝ որ կը կոչուի Թաճ-Իւթ-Թէվարիխ (Թագ. պատմութեանց) կամ սովորական անունով Խաճա Թարիխի. երկու հատոր հոյակապ գործ մ'է՝ հազար էջէ աւելի, ապ. Պոլիս 1861, իտալերէնի Թարգմանուած Batuti ձեւով, հտ. Ա. Վիեննա 1646, հտ. Բ. Մատրիտ 1652, կը պատմէ Օսմ. Թագաւորներու, գիտուններու եւ կրօնաւորներու կեանքը՝ սկսեալ Օսմ. Պետութեան հիմնարկութենէն:

Մուստաֆա - Իպն - Ահմէտ - Իպն - Ապտէլ-Մէվլա (Ալի էֆէնտի) († 1599), ունի չորս հատոր ընդարձակ պատմութիւն մը, որ ծանօթ է Ալի էֆէնտի Թարիխի անունով. առաջին երկու հատորները հին արաբական պատմութիւնն են, իսկ երրորդ հատորն է «Թուրքերն ու Թաթարները» (ապ. 1781), չորրորդ հատորը «Օսմանեան Հարստութիւնը եւ Թուրքի երկիրը, (ապ. Պոլիս):

Քեմալ-Փաշա-Ջառէ Հէմէտտարին-Ահմէտ († 1533), ունի Մոհաշի ճակատամարտին պատմութիւնը եւ Թարիխի Ալ-Օսման (Օսմ. հարստութեան պատմութիւն):

Միհհէտարին Ճէմալի, ունի ժամանակա-գրութիւն մը, զոր գերմաներէնի Թարգմանեց Jean Gaultier Spiegel.

Սինան Չալուշ, գրեց Խոջըտտին Պարպարոսային ծովային պատերազմներու պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ Միւլէյման Ա.ի ճակատամարտերը (1542—1544):

Ահմէտ Լութֆի փաշա († 1543), ունի 7 հատոր ընդարձակ Օսմանեան պատմ. (ապ. Պոլիս 1791—1797, էջ 1663), որ կը պատմէ իր ժամանակակից դէպքերը:

Սէլաֆէլլի Մուսթաֆա էֆ. կը պատմէ Սուլթան Միւլէյմանի պատմութիւնը՝ մինչեւ 1592 թիւը (ապ. Պոլիս 1781):

Երկրորդական հեղինակներն են Հէյն Բա. մազան Պիհիշթի († 1571), որ ունի Օսմ.

սուլթաններու պատմութիւն մը եւ քիւրտ բանաստեղծ Շիւքրի, որ երգեց Ալիւմ Ա.ի աշխարհակալութիւնները:

ԺԷ զարու պատմագրութիւնը կը բանայ Վէյսի էֆ. (1561—1627), որ ունի ժամանակագրութիւն մը եւ Եգիտտի աշխարհակալութեան պատմութիւնը, իր ամբողջական գործերը հրատարակուած են Պոլիս 1787. Իրմէ ետք կու գայ Սոլաք-Ջառէ, որ գրած է Օսմանեան Պատմութիւն մը սկիզբէն մինչեւ 1644 թիւը. այս պատմութիւնը շատ յարգի է Թուրքաց մէջ (ապ. Պոլիս 1797):

Սոլաք-Ջառէի ժամանակակից եւ Հիւսէյն Վէճիհի, շաւան Խալիֆա, Միհհէճիմ-Պաշի Հէյնի Ահմէտ էֆ. եւ Մէհմէտ էֆ., շատ ընդարձակ է Միհհէճիմ-Պաշիի պատմութիւնը, որ կը կոչուի Սահաֆ-Իւլ-ախպար եւ գրուած է արաբերէն լեզուով, յետոյ Թարգմանուած Թուրքերէն՝ Ահմէտ Դէտմի էֆ.ի ձեռքով (Պոլիս 1780, 3 հտ.), կ'ընդգրկէ ամբողջ Խալիֆային աշխարհը: Այսպէս է նաեւ Մէհմէտ էֆէնտիի պատմութիւնը (Միրաթի քեաֆիաթ), որ կը հասնի մինչեւ Միւլէյման Բ.:

ԺԸ զարու ծովագիր միւս պատմիչներն են: Փէշէվի Խալաֆիմ էֆ. ունի երկհատոր Օսմ. Պատմութիւն մը, որ կը սկսի 1524էն եւ կը հասնի մինչեւ 1640 թիւը (ապ. Պոլիս 1781—7):

Նշանաւոր հեղինակ է Քեաֆիպ. Չէլէպի Հաճի-Գալիֆ (1592—1656), որ ունի «Թագ-Վիմի Թէվարիխ», այն է Ընդհանուր Պատմութիւն, սկսեալ մարգարէնէն մինչեւ իր օրերը: Օսմանեան ժամանակակից Պատմութիւն, որ կը պատմէ 1592—1654 տեղի ունեցած դէպքերը (2 հտ. Պոլիս 1787—V), «Օսմանեան կայսրութեան ծովային պատերազմի պատմութիւն» (— ապ. 1781, Է ապ. 1787) եւ շատ յարգի գործ մը՝ «Ճիհանիւմ», որ է Թուրքիոյ ընդարձակ աշխարհագրութիւնը (Պոլիս 1780):

Եուսուֆ Նապի (1630—1712), ունի Թարիխի Գաւաշա (կամերիցի առման պատմութիւնը՝ 1672 թուին):

Նասուհ-Փաշա-Ջառէ († 1670ի մօտ) գրած Ապտի փաշայի «Օսմ. կայսրութեան աճման ու զարգացման Պատմութիւնը»:

Մուսթաֆա Նափիա († 1715) Թուրք պատմագիրներու մէջ իր ոճի եւ պատմութեան գեղեցկութեամբ առաջնակարգ տեղն ունի. գրած է վեց հատոր Օսմանեան Պատմութիւն

մը, որ շարունակութիւնն է Սէլանիքի Մուս-
թաֆա էֆէնտիի պատմութեան մինչեւ 1660
թուականը (սպ. Պոլս 1711) — Գ) եւ որուն
շարունակութիւնն ալ ունի Մէհմէտ Բաշխան
էֆ. († 1734)՝ հասցնելով մինչեւ 1722:

Նրկորդական նշանակութիւն ունին Տէֆ-
թերտար Մէհմէտ փաշա (1650—1704) եւ
Հասան-Պէյ-Ջատէ († 1636), որ խոսք Սաա-
տէտին էֆէնտիի պատմութիւնը համառօտած
է, շարունակելով եւ աւելցնելով նաեւ Սէլմ
Բ., Մուրադ Գ., Մէհմէտ Գ. եւ Ահմէտ Ա.
սուլթաններու պատմութիւնը:

Ժէ դարուն ապրող նշանաւոր հեղինակ
մ'է նաեւ Էփէլյա Շէլէպի, որ զննազնն ար-
շաւանդներու եւ դեսպանութեանց պատճառով
պղծելից Անատոլի, Դամասկոս, Միջագետք,
Խրիմ, Եգիպտոս, Պարսկաստան, Ռումէլի եւ
Եւրոպա ու գրեց իր այս ճանապարհորդու-
թեանց ընդարձակ պատմութիւնը. Թարգմա-
նուած է նաեւ Joseph v. Hammerի ձեռքով
(Լոնտոն, 1834, 2 հտ.):

Նոր-Նախիջևան, 1 Մարտ 1912:

Հ. ԱՅԱՌԵԱՆ



Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս. ՅԱԿՈԲ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Հ Ի Բ Ո Ն Գ Ո Ն Ո Տ

(Հ-Գ-Ա-Ե-Բ-Ի-Ն)

Բ.

Ե. ՀՈԳԱՐԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

1872—1874.

Մըսրըլ Անտոն Պէյ Առննապետ
Թընկըտ Բուզանդ
Չըրաքը Գրիգոր
Ասկէրեան Արթին
Աղլար Յովսէփ
Սանտալմեան (Գալաթաքը) Գրիգոր
Թօլայեան Անտոն
Հօլլա Պողոս
Մարեան (Էրէզէճի) Արթին
Տափուլ Պետրոս
Էփօմիլիմեան Գէորգ
Ապտալ Յովսաննէս

Հոգաբարձութիւնն Էֆէնեան Անտոն Աղան
ներքին Տեսուչ կարգելէ ետք՝ կը փութայ
Նորէն բանալ Յակոբեան վարժարանը Աղբա-
տասէր¹ Եղբայրութեան կենսական օգնութիւն-
ներուն շնորհիւ, որուն համար սովորութիւն
եղած էր ամէն ամիս առաջին կիրակի օրերը
Ս. Յակոբայ մատրան մէջ յիշեալ Եղբայրու-
թեան ներկեցնող համար թիւ պատարագ եւ
հօգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել, ինչպէս
այս Է հետեւեալ հրատարակութենէն:

Մահը Յուլիսին պիբնէի պաղար կիւնիւ
Աղբատասէր Եղբայրութիւնունու տղու-
գուն՝ Եղբէն Իւր պաղար օլմազ իւլ Բան-
կաթիտէ քեպլին Ս. Յակոբ մատուրուտա սա-
հաթ իբի պուշուք քարերէրէրնու Եղբայրէին
կէշիլիէրիին բուհի իւլին թիւ պատարագ վէ
պաշտօն օլմազը խոստէթէն իւան օլմուր
(ՄՃ. Հ.Ը. Թիւ 396):

Բայ սատի Հոգաբարձութիւնն ի քաջա-
լերութիւն Աղբատանցի Եղբայրութեան 1873
Ապրիլ 29 անոր գործադիր մարմնոյն առջև
տարու պայմանաւ Յակոբեան վարժարանին սա-
նուց եռամսեայ հարցաքննութիւն մը պատրաս-
տել կու տայ, բայց Մըսրըլ Պօղոս Պէյին մահը
վրայ հասնելով՝ կը յետաձգուի, ինչպէս նաեւ
աղբատան ամսական ողորմութեանց կաշիու մը,
մանաւանդ թէ մշտնջենաւորապէս կը խափա-
նուի, որ այն ատեն 290էն 60 միայն ճեցած էր:

Միեւնոյն տարուան մէջ Յուլիս 2 Ս. Ե-
կոբայ մատրան մէջ Պիոս Թ. Գահանայապետին
գահակալութեան 27երորդ տարեգարձին առ-
թիւ գահաբանական աղօթքներ կը մատուցուին,
եւ Հոգաբարձութիւնը կը փութայ հեռագրաւ
շնորհաւորել Ս. Հայրը, որ իր արտաքին գործոց
պաշտօնէին միջոցաւ կը պատասխանէ հեռա-
գրաւ:

Roma Constantinopoli

16 Giugno ora 3.50 sera 1873

I vostri augurii graditi al Santo Padre,
con piena soddisfazione v'imparte l'aposto-
lica Benedizione

Antonelli.

Թարգմանութիւն

Ձեր շնորհաւորութիւնները հաճախեալ
Ս. Հօր, ի գահաթեմք կը բաշխէ Ձեզի Առա-
քելական օրհնութիւն

Անթոնէլլի (Սա. Հր. Թիւ 386):

¹ Աս Եղբայրութիւնը որ 1884ին հաստատուած է,
նպատակ ունի աղետաւ աղպոց կարգաւ գրել եւ պաշտօն
որոշեցնել: